

İŞLETMELERİN FİNANSMANINDA MEVDUAT BANKALARININ KREDİ ARZ DAVRANIŐLARI¹

Doç. Dr. İbrahim Halil EKŐİ *
Öğrt. Grv. Abdulrezzak İKVAN **

ÖZ

İŞletmelerin sermaye yapıları öz kaynakların yanında yabancı kaynaklardan da meydana gelmektedir. Bu yabancı kaynaklar arasında banka kredilerin önemi büyüktür. Günümüz koşullarında reel ekonomi için firmalar ne kadar vazgeçilmez iseler, firmaların kaynakları açısından banka kredileri de aynı derecede vazgeçilmez olmuştur. Bu çalışmanın amacı firmaların finansal yapılarında etkili olan banka kredilerinin arzında bankaların önemseydiği unsurları belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Adıyaman illerindeki mevduat bankalarında kredi tahsis birimlerindeki 514 çalışanla yüz yüze anket uygulaması yöntemi kullanılarak çalışmayla ilgili veriler toplanmıştır. Yapılan Anova ve T-testi analizi sonuçlarına göre araştırma kapsamında elde edilen bulgularda bankaların kredi arzında kredi maliyet unsurları, risk unsurları ve kredi talep ilkelerini önemstedikleri ve bankaların kredi davranışlarında bu değerlere göre hareket ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Banka kredileri davranışları, kredi maliyeti

Jel Sınıflandırması: G21, H81, E51

CREDIT RIGHTS BEHAVIOR OF DEPOSIT BANKS IN FINANCING OF ENTERPRISES

ABSTRACT

Capital structures of enterprises consist of foreign sources besides their own resources. Among these foreign resources have great importance of bank loans. In today's conditions, the more indispensable the companies are for the real economy, the more indispensable the bank loans are in terms of the resources of the firms. The purpose of this study is to specify elements that banks consider

¹ Bu çalışma 20-22 Nisan 2017 tarihinde 2. Lisansüstü İşletme Öğrencileri Sempozyumu'nda sunulmuş ve revize edilerek makale formatına getirilmiştir.

* Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi iekxi@gantep.edu.tr

** Adıyaman Üniversitesi Kâhta Meslek Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi aikvan@adiyaman.edu.tr

important in the supply of bank loans that are effective in financial structures. To this end, data were collected about the work done by face-to-face survey method with 514 employees in credit allocation units in the deposit banks of Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır and Adıyaman. According to the Anova and T-test results, the findings of the investigations showed that the banks took credit of the credit costs, risk elements and credit policy principles and acted according to these values in the credit behaviors of the banks..

Key Words: *Bank lending behavior, credit cost*

Jel Classification: *G21, H81, E51*

1. GİRİŞ

Tüm zamanlarda ekonomik gelişmenin yegane temelini üretim-hizmet oluşturmaktadır. Üretim-hizmet gerçekleştiren birimler olan işletmeler ise faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duydukları finansmanın bir kısmını öz kaynaklardan karşılarken bir kısmı için kredi bulmak zorunda kalmaktadırlar. Günümüzde kredi denildiğinde öncelikli olarak finansal sistemin aracı kurumları olan bankaların kredileri anlaşılmaktadır. Özellikle rekabetin hakim olduğu liberal ekonomilerde firmaların hayatta kalabilmeleri için en uygun krediyi en uygun zamanda ve en uygun şartlarda bulabilmeleri hayati önem taşımaktadır. Bu noktada kredi kuruluşlarının, kredi arzında etkili olan standartları önem kazanmaktadır.

Reel sektörün aktörleri olan firmalar sadece üretimin yanında finansal sistemin aktörleri olan bankalarla da iyi ilişkiler kurmak durumundadır. Firmalar açısından kredinin önemi ortada iken bunu sağlayacak olan bankaların hareket ve davranış biçimlerini çözmek en az üretim ve satış kadar önemli hale gelmiştir. Bu bakımdan bankaların kredi sağlarken takındıkları davranışların, getirdikleri standart ve koşulların ekonomiler açısından öngörülebilir olması önemlidir.

Günümüzde bankalar, reel olarak büyümek için ekonomilerin çarklarını yağlayan ve işlerlik kazandıran bir yapı olarak sistemin vazgeçilmezleri arasında yerini almıştır. Küresel rekabet, üretim, satış, işgücü sağlamak ne kadar önemli ise kredilere ulaşma ve etkin kullanma da aynı derecede önem kazanmıştır. Kredi kullandırma seviyesine gelişmişliğin bir göstergesi olarak bakılmaktadır. Krediler sayesinde üretim, istihdam, satışlar, tüketim artmaktadır. Bunların devamlı olabilmesi kredi musluklarının sürekli açık olmalarına bağlıdır.

Küreselleşme ile birlikte kredi kuruluşlarının hareket alanları ve kredi davranışları değişiklik göstermeye başlamıştır. Bu süreçle birlikte bankalar da karlarını maksimum edebilmelerinin yollarını

aramaktadırlar. Bu çerçevede gelişen şartlara göre bankalar kredi standartlarında değişikliğe gidebilmektedirler. Bu durum çoğu zaman firmaların lehine olmamaktadır. Firmaların bu tür sürpriz olumsuzluklarla karşılaşmamak için bankaların kredi davranışlarını tahmin edebilmeleri kendileri ve reel ekonomi için büyük önem arz etmektedir.

Ekonomilerde bankaların önemi ortada iken, bankaların hangi şart ve koşullarda hareket ettiklerinin bilinmemesi büyük bir eksiklik olacaktır. Firmaların en çok ihtiyaç duyduğu bir sektörün davranışlarını tahmin edememe sorunu beraberinde birçok sorunu da getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı bankaların kredi verme davranışlarını analiz etme, kredi arzlarında hangi şart ve koşullarda davranışlarını tespit ederek ekonomik birimlere önemli bilgiler sağlamaktır. Bu çerçevede özellikle firmalara önemli avantajların sağlanması araştırmanın öncelikli amaçları olacaktır; Çalışmanın firmalara sağlayacağı en önemli yarar işletme sermaye unsurları arasında yer alan kredi kuruluşlarının daha iyi tanınması ve davranışlarını öngörülebilir yeteneğine kavuşmuş olmalarıdır. Bununla beraber firmalar, kredi kuruluşlarının normal zamanlarda ve finansal kriz dönemlerinde sergilemeleri muhtemel olan tutumlarını tahmin ederek duruma göre pozisyonlarını revize edebilme kabiliyetlerini geliştireceklerdir. Aynı zamanda kredi kuruluşlarıyla iyi ilişkiler geliştirerek daralma olan kriz dönemlerini fırsata dönüştürerek kredi şartlarını esnetebilmeleri olacaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Firmalar sermaye yapılarında değişik kredi türleriyle oluşturmakla beraber en fazla tercih edilen yöntem genellikle banka kredileri olmaktadır. Bu yüzden kredi konusunda günümüzün kilit rol oynayıcısı olan bankalar, firmaların kredi temini açısından vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır. Firmalar bankaların kredi arzlarından faydalanmanın yollarını, etkin ve verimli bir kredi yönetimi konusunda çoğu zaman eldeki bilgilerle yetersiz kalmaktadırlar. Firmalara banka kredilerine erişim konusunda çözüm önerileri sunan ulusal ve uluslararası araştırmalara ait bulgular aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Tomak (2013) yayınlamış olduğu makalesinde Türkiye’de faaliyet gösteren 18 adet banka üzerinde (15 özel sermayeli, 3 kamu sermayeli) bankaların kredi davranışlarını incelemiştir. Araştırmasının verilerini 2003-2012 yılları arasındaki araştırma kapsamına aldığı 18 bankadan 3’er aylık olarak yayınlanan verilerden sağlamış olup banka düzeyinde (fon büyüklüğü ve erişim) ve pazara dayalı (faiz oranı, enflasyon oranı ve GSYİH) değişkenlerinin banka kredi davranışları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda işletmelerin performans büyüklükleri, toplam borçları, gayri nakdi krediler (takipteki krediler) ve enflasyon oranı bankaların kredi verme davranışları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bankaların mülkiyet yapısının farklı olması

kredi sağlamada etkili olduğu ve özel sermayeli bankaların kredi performansının kamu sermayeli bankaların kredi performansından daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yüksek kredi talebi bankaların kredi arzlarında kısıtlamalara neden olduğu şeklinde açıklanabilir. Sonuç olarak, bankaların işletmelere borç verme tutumları, büyüklüklerine, toplam borçlarına, toplam kredilerine ve enflasyon oranına bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Micco ve Panizza (2006) ise, Şili'deki kamu bankaları ile özel bankaların kredi verme davranışlarına yoğunlaşmışlardır. Kamu sermayeli bankaların, işletme döngüsü boyunca borç verme davranışı ile borçlanmalarının ilişkili olup olmadığını ve bu bankaların özel bankaların kredilendirilmesinden makroekonomik şoklara karşı duyarlılık düzeylerini ölçmek adına oluşturduğu hipotezleri test etmişlerdir. Araştırmalarında kamu bankaların kredi yumuşatma konusunda faydalı bir rol oynayabileceğini ve özellikle, kamu sermayeli bankaların kredi sağlamalarının makroekonomik şoklara karşı daha duyarlı olduğunu göstermişlerdir. Kamu bankaların özel bankaları kredilendirmesi ve dolayısıyla para politikasında aktarım mekanizması olarak faaliyet göstermesinin yararlı bir görev olabileceği sonucuna varmışlardır. Sonuç olarak kamu bankalarının kredi olarak sadece özel bankalara borç vermesi ve dolayısıyla devlete ait bankaların varlığının, işletme döngüsü boyunca toplam borç vermeyi etkilememesi ihtimal dâhilinde olduğu kanısına varmışlar.

Bankaların kredi davranışlarına özel firmaların mali kısıtları penceresinden bakan Behr, Norden ve Noth (2012), Almanya'daki KOBİ'lerin finansal kısıtlarının, banka kredileendirme davranışına bağlı olup olmadığını araştırmışlardır. Banka kredileendirme tutumunu, bilhassa ölçek, kapsam ve zamanlama açısından bakıldığında, özel sermayeli ve kamu sermayeli bankalar arasında büyük ölçüde farklılık gösteren sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırmada varılan sonuçlar olarak KOBİ'lerin yerel kamu bankalarından borçlanma oranının arttırmaları KOBİ'lerin mali kısıtlamalarını önemli ölçüde azalttığını, buna karşılık özel bankalarda aynı durumun söz konusu olmadığını belirtmişlerdir.

Kwan (2010) yaptığı bir çalışmada kriz dönemlerinde bankaların faiz oranlarındaki sıkılaştırmanın ticari ve endüstriyel etkilerini test etmiştir. Araştırmasına veri olarak 2005-2008 yılları arasındaki Fed'in faiz oranları kullanılmıştır. Araştırmada büyük ve orta ölçekli bankaların kredi faizlerini küçük ölçekli bankalardan daha fazla sıkılaştırdığı; küçük ölçekli bankaların daha az sıkılaştırma eğilimi göstererek, küçük ölçekli bankaların her zaman daha fazla borçlandığı ifade edilmiştir. Düşük limitli kredilerin yüksek limitli kredilere kıyasla daha fazla olmakla beraber, kredi koşul ve standartlarının sıkılaştırılmasına düşük limitli kredilerinin daha fazla maruz kaldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla sonuçlar, bankaya bağlı borçluların bankaların sıkılaştırılmasından küçük borçluların büyük borçlulara göre daha fazla zarara uğradığına dair işaretlerin alınmadığını dile

getirmiştir. Bankaların sıkılaştırma kanalları olarak genellikle büyük kredilerdeki faiz indirimleri azaltmak ve daha riskli krediler için risk primini yükseltmek şeklinde kullandıkları belirtilmiştir.

Adams-Kane, Caballero ve Lim (2014) makalelerinde, yabancı bankaların borç vermesinin mali krizlerden etkilenip etkilenmediğini araştırmışlar. Araştırmada 2007 ve 2008 yıllarında ülke çapında krizlere maruz kalan yabancı bankaların düşük borç verme modellerinde değişiklikler gösterdiği ifade edilmiştir. Bulgulara göre yurtdışındaki yabancı bankaların 2007-08 finansal krizlerinde, kriz sonucunda borç verme davranışlarını değiştirdiklerini ve borç verme oranlarını düşürdükleri gözlemlenmiştir. Krizi yaşayan yabancı bankaların kendi ülkelerinde krizi yaşamayan bankalara göre kredi verme davranışlarında yüzde 13 ile 42 arasında bir değişim olduğunu ortaya konulmuştur.

Alper vd. (2014) yaptıkları çalışmada, bankaların finansal yapılarını ve işleyişinin makro ekonomiyle etkileşimini test etmeye çalışmışlar. Çalışmalarında anket yöntemini kullanan yazarlar oluşturdukları anket uygulamasını bankaların üst düzey yöneticilerine uygulama sonucunda banka davranış ve tutumlarına ilişkin bilgiler sağlayarak bunları yorumlama şeklinde bir süreç izlemişlerdir. Bu kapsamda alınan cevaplarda kredi piyasasında tam rekabete yakın bir durum olduğu, özellikle mevduat piyasasında rekabetin yoğunluğunun arttığı gözlemlenmiştir. Kredi ve mevduat faizlerini belirleyen değişkenlere ilişkin sorularda çıkan sonuçlar politika faizinin mevduat faizi üzerinde etkili olduğunu göstermişlerdir. Bankaların varlık ve yükümlülüklerin bankaların kredi tutumlarındaki etkilerini ölçmek amacıyla sorulan sorulardan alınan cevaplara göre bankaların en tehlikeli olarak gördükleri risklerin kredi ve vade riski olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şirketlerin finansal durumları kredi maliyetini belirleyen risk primini tetiklediğini tespit etmişler. Mudiler açısından döviz tevdiat hesaplarını kullanmalarının temel amacının kur riski olduğu, bankalar penceresinden bakıldığında ise dövizli krediye olan taleplerin rol oynadığı tespit edilmiştir.

Tunç (2012) çalışmasında, Merkez Bankası tarafından 2004 yılından beri 3 ayda bir yayınlanan Banka Kredileri Eğilim Anketi'nin uygulamasından elde edilen veri setini kullanarak banka kredilerinin arz-talep durumlarının kredi büyümesine etkilerini tahmin etmeye çalışmıştır. Veriler 2004-2011 yılları arasındadır. Araştırmada verileri dengesiz panel veri seti kullanılarak kredilerin büyüme oranları SUR yöntemiyle açıklamaya çalışmıştır. Anket sonuçlarına göre ticari kredilerdeki standartların genellikle sıkılaştırma veya değişim göstermeme şeklinde cereyan ettiği gözlemlenmiştir. Standartlar üzerinde en etkili elemanın risk faktörleri olduğu belirtmiştir. Banka açısından kısıtlamalar faiz oranları yerine ücret, komisyon, kredi riski bulunan arzlarda kar marjı veya güvencenin arttırılması şeklinde gerçekleştirildiği sonucuna varmıştır. Ayrıca yazar, 2010 yılından beri uygulanagelen MB zorunlu karşılıkların finans sektörünün kredi arzlarını etkileme konusunda maliyetlerini ve tablolarına olan etkilerini izlemiş zorunlu karşılıkların arttırıldığı dönemlerde

kısıtlamaların derinleştiği, azaltıldığı dönemlerde ise kısıtlamalarda esnek bir tavır sergilendiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak bankaların koşul ve standartlarında bir gerginleştirme yaptıklarında kredi büyümesinde düşüşler, gevşetme olduğunda ise kredi büyümesinde yükselişler olduğu belirtilmiştir.

3. YÖNTEM

Bankaların kredi verme davranışlarıyla ilgili olarak hazırlanan bu çalışmada soyut bir durum belirlenmeye çalışıldığından, konunun muhatabı olan kredi sağlayıcıları konumunda bulunan yetkilerle yüz yüze görüşmek suretiyle istenilen verilerin elde edilebileceği düşüncesinden hareketle anket uygulaması tercih edilmiştir. Anket sorularının tasarımında bu alanda daha önce yapılmış bir çalışmada² kullanılan anket revize edilerek amacımıza katkı sağlayacak şekilde yeniden oluşturulmuştur. Bu çerçevede anketimiz 7 adet tanımlayıcı ve 21 adet açıklayıcı olmak üzere toplamda 28 sorudan oluşmaktadır. Açıklayıcı soruların bazılarında bir sorunun kapsamında birden çok kriter sorgulandığından açıklayıcı soru sayısı toplamda 37 adet olmuştur.

Çalışma çerçevesinde oluşturulan ankette yer alan soruların tüm katılımcılar tarafından aynı düzeyde algılanıp algılanmadığını belirlemek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenilirlik analizinin iki önemli koşulu sağlaması gerekmektedir. Birincisi ölçekteki soru sayısının (k) 30'dan fazla olması ve katılımcı sayısının da (n) 50 kişiden fazla olması gerekmektedir (Kalaycı, 2016: s404).

Tablo 1. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha	Değişken sayısı (N)
,897	37

Cronbach's Alpha sayısı 0.70'ten yani %70'den büyük ise analizi güvenilir olarak yorumlayabiliriz. 1'e yaklaştıkça güvenilirliğin yükseldiği kabul edilir (Kalaycı, 2016: s405). Araştırmamızda bu oran %89,7 olarak çıkmış olup çalışmanın güvenilirliği yüksek olduğu görülmektedir.

Açıklayıcı soruların fazlalığından dolayı analiz aşamasında sıkıntılar yaşanmaması amacıyla faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi aralarında korelasyon bulunan çok sayıdaki değişkenin sayısını azaltmak için birbirinden bağımsız anlamlı faktörler şeklinde oluşturmak için yapılan bir

² Koray ALPER vd. "Arzın Merkezine Seyahat: Bankacılarla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bilgilerle Türk Bankacılık Sektörünün Davranışı" Tisk Akademi 2014/II

istatistiki tekniktir (Kleinbaum vd. 1998: 601). Field (2000) faktör analizinde KMO değeri için minimum 0,50 olması gerektiği, eğer bu değer altında olması halinde veri kümesinin faktör analizine tabi tutmanın doğru olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 2. Açıklayıcı Değişkenlerin Faktör Analizine Uygunluk Testi

KMO and Bartlett's Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçümü.		,903
Bartlett'in Küresellik Testi	Approx. Chi-Square	6368,950
	df	561
	Sig.	,000

Çalışmamızdaki açıklayıcı sorulara ait KMO değerinin %90,3 çıkmış olması faktör analizi için uygunluk düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Faktörlere kapsadıkları soruların içerikleri dikkate alınarak şu şekilde isimlendirilmiştir.

1. Faktör: Kredi Maliyet Unsurları; Kapsadığı sorular içerik olarak kredi maliyetini belirleyen sorulardan oluşmaktadır.
2. Faktör: Kredi Risk Unsurları; Kredilerin riskini kapsayan sorunları aynı çatı altında toplamaktadır.
3. Faktör: Kredi Talep Kriterleri; Bankaların kredi taleplerinde dikkate aldıkları kriterleri belirleyen sorulardan oluşmaktadır.
4. Faktör: Kredi Değerlendirme Kriterleri; Bankaların kredi talep eden firmaların taleplerini değerlendirme aşamasında önemsendiği kriterlerle ilgili sorulardan oluşmaktadır.
5. Faktör: Kredi Teminat Unsurları; Kredi arzında bankaların kredi riskini azaltmada güvence olarak talep ettikleri teminatlarla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Hazırlanan anket çalışması Kasım-Aralık 2016 döneminde imkânlar çerçevesinde Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Adıyaman illerinde bulunan mevduat bankalarında kobi, ticari kredi ile ilgili birimlerde ve yönetici konumundaki çalışanlarla yüz yüze yapılmıştır. Tüm soruları eksiksiz cevaplanan toplam 514 adet anket, çalışmanın verilerini oluşturmuştur. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005:

s.110-111). Çalışmamızda amaca hizmet edecek yığın kapasitesi 197.719³ kişi olup örneklem olarak 514 yetkiliyle anket yapılmış olması bilimsel anlamda seçilen örneklem sayısının evreni temsil etmede kabul edilebilir bir sayı olarak görülmektedir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Türkiye’deki finans sektörünün verilerine baktığımızda çalışmaya dâhil edilen mevduat bankalarının sektörü temsil etme ile ilgili tüm kriterlerde %90 ve üzeri oranında sağladığı aşağıdaki tabloda görülmektedir⁴.

Tablo 3. Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Sektördeki Ağırlığı

Kriter	Kapsamdaki Bankalar	Finans Sektörü	Oran	Yüzdeler
Aktif Büyüklük	2.176.952	2.411.654	2.176.952/ 2.411.654	90,27
Kredi Stoku	1.425.437	1.589.845	1.425.437/ 1.589.845	89,66
Mevduat Stoku	1.289.696	1.354.117	1.289.696/ 1.354.117	95,24
Şube Sayısı	10.615	10.985	10.615/ 10.985	96,63
Personel Sayısı	184.922	197.719	184.922/ 197.719	93,53

Çalışma kapsamında bankaların kredi verme davranışlarını tespit etmek amacıyla aşağıda belirtilen hipotezler oluşturulmuş ve hipotezlerin geçerli önermeler olup olmadıkları test edilmiştir.

H1 Tanımlayıcı Değişkenler ile Kredi Maliyet Unsurları Arasında anlamlı farklılık vardır.

H2 Tanımlayıcı Değişkenler ile Kredi Risk Unsurları Arasında anlamlı farklılık vardır.

H3 Tanımlayıcı Değişkenler ile Kredi Talep Kriterleri Arasında anlamlı farklılık vardır.

H4 Tanımlayıcı Değişkenler ile Kredi Değerlendirme Kriterleri Arasında anlamlı farklılık vardır.

H5 Tanımlayıcı Değişkenler ile Kredi Teminat Unsurları Arasında anlamlı farklılık vardır.

³ Türkiye Bankalar Birliği “Bankacılık Sektör Raporu Aralık 2016” Rapor Kodu: DT13, Şubat 2017.

⁴ Türkiye Bankalar Birliği “Bankacılık Sektör Raporu Aralık 2016” Rapor Kodu: DT13, Şubat 2017.

4.1 Tanımlayıcı Değişkenlere Ait Frekans Analizleri

Araştırmada yer alan tanımlayıcı değişkenlere ait temel istatistiksel sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Tanımlayıcı Değişkenlerin Frekans Analizleri

İstatistikler							
	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Tecrübe	Banka Sermaye Türü	Banka Faaliyet Süresi	Banka Aktif Büyüklüğü
Katılımcı (N)	514	514	514	514	514	514	514
Ortalama	1,68	1,37	3,01	1,33	2,53	3,50	2,58
Std. Sapma	,650	,483	,586	,545	1,336	1,394	1,031
Varyans	,423	,233	,343	,297	1,786	1,942	1,063

Katılımcıların yaş bakımından oluşturulan üç kategoriye göre çıkan sonuçlarda ortalama 1,68 olması katılımcıların büyük bir kısmı 20-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu durum banka çalışanların büyük bir kısmının yaş kategorilerinde ilk iki kategorideki genç çalışanlardan meydana geldiğini göstermektedir. Cinsiyet değişkeninde ortalamanın 1'e yakın çıkması katılımcıların çoğunun erkek olduğunu belirtmektedir. Öğrenim değişkeninde ortalamanın 3,01 olması banka çalışanların çoğunluğunun lisans düzeyinde bir öğrenime sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum banka çalışanların büyük bir kısmının üniversite eğitimi almış kişilerden oluştuğunu ifade etmektedir. Mesleki tecrübe değişkeninde ise ortalamanın 1'e yakın çıkması çalışanların büyük bir kısmının 10 yıllık tecrübeye sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum banka çalışanların büyük bir kısmının mesleki tecrübe olarak belirtilen kategorilerden en az tecrübeye sahip çalışanlardan oluştuğunu göstermektedir. Bankaların sermaye türleri bakımından 2,53 olması araştırma kapsamına alınan bankaların büyük çoğunluğu kamu ve özel yerli bankalar ile yabancı özel bankalardan oluştuğunu göstermektedir. Bankaların faaliyet sürelerine baktığımızda ortalamanın 3,5 olması araştırmadaki bankaların büyük kısmının 60 yıldan fazla süredir faaliyette olduklarını görülmektedir. Aktif büyüklüğü değişkeninde ortalamanın 2,58 olması araştırma kapsamındaki bankalardan aktif büyüklük bakımında en çoğu 201-300 milyar TL olan bankalardan oluşmaktadır. Faaliyet süreleriyle bir paralellik gösteren bu değer de bankaların değişik aktif büyüklüklere sahip olduğunu ifade etmektedir.

4.2 Tanımlayıcı Değişkenlerle Açıklayıcı Değişkenlere Ait Anova ve T-testi Analizleri

Çalışmada yedi adet bağımsız değişken olan tanımlayıcı sorular ile oluşturulan beş temel faktör (bağımlı değişken) arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı test edilmiştir. Bu kapsamda yapılan anova ve t-Testi analizlerinde belirtilen hipotezlerden %1 ve %5 oranında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunan değişkenlere ait analiz sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmayan değişkenlerin sonuçları tabloya eklenmemiştir.

Cinsiyet değişkeninde kategori sayısı iki olduğundan bu değişkenin analizinde T-testi uygulanmıştır.

Tablo 5. Cinsiyet Tanımlayıcı Değişkeniyle Kredi Maliyeti Değişkenininin T-testi

Grup	N	Ortalama	S. Sapma	t	df	p
Bay	324	4,0081	,62667	2,101	512	0,036**
Bayan	190	3,8842	,67636			

** 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık vardır.

T-testi analizinde kredi maliyetinde belirtilen unsurlardan meydana geldiği konusunda banka çalışanlardan erkeklerle kadınlar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Farklılığın cinsiyetlere göre dağılımında ise erkeklerin ortalaması 4,0081 bayanların ortalaması 3,8842 olarak sonuçlanmıştır. Buna göre erkek çalışanlar kredi maliyeti konusunda bayan çalışanlardan daha yüksek düzeyde duyarlı oldukları görülmektedir. Kadın çalışanlar kredi maliyetleri konusunda daha esnek bir tutum sergileyerek kredi arzlarında kredi maliyetlerinin engelleyici bir unsur olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Anova Analiz Sonuçları

ANOVA ANALİZİ						
Açıklayıcı Değişkenler	Tanımlayıcı Değişkenler		Kareler Topl.	Ort. Kareler	F	P Değeri
Kredi Riski	Banka Faaliyet Süresi	Gruplar arası	5,518	1,380	4,214	,002*
		Grup içi	166,621	,327		
		Toplam	172,140			

	Banka Aktif Büyükük	Gruplar arası	2,875	,958	2,888	,035**
		Grup içi	169,265	,332		
		Toplam	172,140			
Kredi Talepleri	Banka Sermaye Yapısı	Gruplar arası	7,222	1,806	4,549	,001*
		Grup içi	202,027	,397		
		Toplam	209,249			

* 0,01 anlamlılık düzeyinde farklılık vardır.

** 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık vardır.

Faaliyet süreleri farklı olan bankalar arasında kredi riski unsurların belirtilen kriterlerden meydana geldiği konusunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Farklılığın hangi faaliyet sürelerinde olduğunu tespit etmek için Post-Hoc testine bakıldığında faaliyet süresi 61-80 yılları arasında faaliyet süresi olan bankalardaki çalışanların verdikleri cevapların ortalaması 41-60 yılları arasında faaliyet süresi olan bankalardaki çalışanların verdikleri cevapların ortalamasından 0,24620 daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca faaliyet süresi 81 yıldan fazla olan bankalardaki çalışanların verdikleri cevapların ortalaması 41-60 yılları arasında faaliyet süresi olan bankalardaki çalışanların verdikleri cevapların ortalamasından 0,36735 daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum kurumsallaşmasını uzun süreçte tamamlayan bankalarda riskleri tahmin etme ve risk unsurları hakkındaki görüşleri daha net olduğu görülmektedir. Faaliyet süresi kısa olan bankalardaki çalışanların açıklayıcı değişkeninde belirtilen kredi risk unsurları konusunda daha az duyarlılıkta oldukları görülmektedir.

Banka aktif büyüklüklerine göre de kredi riskinin belirtilen risk unsurlardan meydana geldiği konusunda 0,035 oranında anlamlı farklılığın olduğu anova tablosunda görülmektedir. Farkın hangi kategoriler arasında olduğunu belirlemek için yapılan Post-Hoc testinde, 0-100 milyar TL aktif büyüklüğü aralığına sahip bankalardaki çalışanların ortalamasının 201-300 milyar TL ve 301-400 milyar TL aktif büyüklüğü aralığına sahip bankalardaki çalışanların ortalamasından daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Ekonomik bakımından güçlü olan bankalar tehlikeleri tanıma ve tehlikelere karşı gerekli önlemleri alma konusunda daha aktif olmaktadır. Aktif büyüklüğü düşük seviyede olan bankaların kredi riski konusunda daha hassas davrandıkları görülmüştür. Risk unsurları konusunda net bilgiye sahip olan bankaların riski ölçme ve değerlendirebilmeleri riskleri yönetebilme kabiliyetlerini güçlendirmektedir. Bu kabiliyetleri büyümelerini diğer bankalara göre daha hızlı gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

Kredi talepleri konusuna bilimsel anlamlılık düzeyinde aralarında farklılık gösteren değişken sadece banka sermaye yapısı (0,001) değişkeni olmuştur. Post-Hoc testinde karma sermayeli (yerli-yabancı) bankalardaki çalışanların ortalaması özel sermayeli (yerli) ve karma sermayeli (kamu-özel yerli) bankalardaki çalışanların ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sermaye yapılarına göre karma banka (yerli-yabancı) bankaların özel yerli bankalardan kredi talep kriterlerine verdiği önem daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Aynı şekilde karma bankaların (yerli-yabancı) kamu bankalarından kredi talep kriterlerine verdikleri önemin daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlara göre test edilen tüm hipotezler arasında H1, H2 ve H3 hipotezleri Tablo 3'te istatistiksel olarak anlamlı çıkan kriterlere göre kabul edilirken H4 ve H5 hipotezleri ise kapsamındaki tüm kriterlere göre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşmadığından reddedilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde ekonominin can damarı olan işletmelerin kaynak kullanımında sıkça başvurduğu yöntemlerden biri olan banka kredilerine erişimi konusunda firmalar çeşitli sorunlar yaşamaktalar. Firmaların banka kredilerine erişiminde karşı karşıya kaldıkları en büyük sorunun bankaların kredi arz davranışlarını sıkça değiştirmeleridir. Bu durum işletmelerin özellikle bankaların sıkılaştırma dönemlerinde kredilere erişimini kısıtlamakta olup kaynak konusunda sorunlara yol açmaktadır. Çalışmamız sonuçları itibariyle genelde tüm firmalar ve özelde de krediye erişimleri sınırlı olan KOBİ'ler açısından son derece önem arz etmektedir. Analiz ve yorumlardan hareketle bankaların kredi verme davranışlarını belirlemeyle ilgili olarak işletmelere aşağıda bazı konularda çözüm önerileri getirilmiştir.

Bankalar kredi arz ederken kredi maliyetlerini belli düzeylerde önemsemektedirler. Bankaların kredi arzlarında kredi maliyetlerini önemseme düzeyleriyle ilgili çalışanların cinsiyetlerine göre farklılıklar olduğu t-testinde görülmüştür. Kredi maliyetlerinin kredi arzında etkili olduğu konusunda kadın çalışanlar erkek çalışanlardan daha esnek davranmaktadırlar. Kadın çalışanlar kredi onaylamasında maliyetleri engelleyici bir unsur olarak görmemektedirler. Kredi maliyetleri konusunda erkek çalışanlar daha hassas davranarak kredi arzlarında bankaların kredi maliyetlerini yüksek düzeyde önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre firmaların kredi taleplerini bankalardaki kadın çalışanlarına iletmeleri halinde, diğer koşul ve standartlar sağlanmış olması durumunda, erkek çalışanlarına göre kredi maliyetleri faktöründe kredilerinin onaylanması ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bankaların kredi arzlarında önemsedikleri başka bir unsur ise kredilerle ilgili riskler oluşturmaktadır. Kredi riskleri faktöründe çalışanların verdikleri cevaplara göre faaliyet süreleri kısa

olan bankaların kredi koşul ve şartları arasında yer alan kredi risk unsurları konusunda daha esnek tutum sergiledikleri, kredi taleplerine olumlu cevap verme eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Kuruluşu eskilere dayanmayan bankaların kredi risk unsurlarına daha az bağlı kaldıkları, rekabette var olmak için risk konusunda esnek davrandıkları görülmektedir. Faaliyet süreleri uzun olan bankaların kredi riskleri konusunda daha sıkılaştırıcı bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Tecrübe süresi fazla olan bankaların bu süreçte birçok finansal ve ekonomik krizlerin sonuçlarından olumsuz etkilenmiş olmalarından dolayı kredi riskleri konusunda daha hassas davrandıkları söylenilebilir.

Aktif büyüklüğü değişkeninde katılımcıların verdikleri yanıtlara göre aktif büyüklüğü yüksek olan bankaların kredi koşul ve standartlarında daha çok gevşetme yönlü tercihler kullandığı ve gelen kredi taleplerine olumlu cevap verme eğiliminde oldukları görülmektedir. Finansal gücü yüksek olan bankaların bu güçlerine güvenerek kredi risklerine karşı daha esnek bir tutum sergiledikleri görülmektedir. İşletmeler bu sonuçlara göre kredi taleplerini genelde pazardaki payları ve aktif büyüklükleri yüksek bankalardan yana kullanmaları taleplerinin olumlu sonuçlanma ihtimalini güçlendirebilecektir. Risk konusunda daha esnek olan bu bankalara kredi taleplerinde bulunan işletmelerin risklerinin çok yüksek düzeyde olmamaları durumunda kredi taleplerinin onaylanma ihtimalini güçlendirecektir.

Bankalar açısından kredi arzını etkileyen önemli bir unsur da yapılan kredi taleplerinin taşıdığı özelliklerdir. Kredi talebinde bulunan işletmenin finansal gücü, kredi limiti ve borç ödeme ahlakı gibi unsurlar bankaların kredi arz davranışlarını etkileyen önemli kriterlerdir. Çalışmada katılımcıların verdikleri yanıtlara göre kredi talepleri konusunda karma sermayeli bankaların (yerli-yabancı sermayeli), özel sermayeli ve özellikle kamu sermayeli bankalara göre daha esnek ve yapıcı bir tutum sergileyerek gelen kredi taleplerine olumlu cevap verdiklerini ifade etmişler. Kamu bankaları ekonomik birimlerimizin kredi taleplerini onaylama konusunda sıkılaştırmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum Ülkemizde kaynak sıkıntısı çeken işletmelerin kamu bankalarından istenilen düzeyde kredi taleplerinin olumlu sonuçlanmadığını göstermektedir. Ulusal ve uluslar arası bilgi birikimlerinin birleşimiyle oluşan karma sermayeli bankaların piyasanın ihtiyaçlarına daha hızlı ve olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Özel sermayeli bankaların da karma sermayeli bankalar düzeyinde olmasa da piyasayı kamu sermayeli bankalardan daha iyi düzeyde finansa ettikleri görülmüştür.

Çalışmamızın bu alanda yapılan diğer çalışmalarla arasında benzer ve farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Çalışmamızda bankaların kredi davranışlarında sermaye yapılarının etkili olduğu, karma sermayeli (yerli-yabancı) ve özel sermayeli bankaların kamu sermayeli bankalara göre daha esnek bir yapıda olduğu görülmüştür. Tomak (2013) çalışmasında benzer sonuçlara ulaşarak kredi arzında özel

sermayeli bankaların daha iyi performans sergilediklerini tespit etmiştir. Çalışmamızla farklı sonuçlara ulaşan Behr, Norden ve Noth (2012) göre, Almanya'daki KOBİ'lere kredi arzında kamu bankalarının performanslarının özel bankaların performanslarından daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde Micco ve Panizza (2006) kamu bankaların kredi arzlarında daha esnek davrandıkları ve özellikle kriz dönemlerinde kamu bankalarının daha duyarlı hareket ettikleri belirtilmiştir. Adams-Kane vd. (2014) kriz dönemlerinde yabancı sermayeli bankaların daha sıkılaştırıcı tutum sergilediklerini ifade etmiştir. Bankaların kredi arzında riskin ve işletmelerin finansal durumlarının etkili olduğu konusunda çalışmaların çoğunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalarının büyük bir kısmında, bankaların kredi verme davranışlarında sıkılaştırma yerine esnek davranmaları halinde işletmelerin krediye erişimini daha kolay sağlayacağı ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucu da bu bulgularla paralellik göstermektedir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında ülke ekonomisinin gelişimi için firmaların özellikle de KOBİ'lerin bankalar tarafından kredi imkânlarıyla desteklenmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Kamu bankaların daha esnek yapıda kredi standartlarını oluşturmaları ve kamu desteklerinin işletmelerin gelişimi için genişleterek sürdürülebilir bir hale getirilmeleri gerekmektedir. Aynı şekilde aktif büyüklüğü kriterine göre alt ve orta düzeyde bulunan bankaların da reel ekonominin gelişimine katkı sağlayacak şekilde kredi standartlarını oluşturmaları gerekmektedir. Faaliyet süreleri uzun olan bankaların kredi riskine daha duyarlı olmaları kredi arzlarını olumsuz etkilemektedir. Bu tür bankaların kredi riskinden dolayı kredi koşullarını sıkılaştırma eğiliminde buldukları ve teminat konusunda daha temkinli davrandıkları görülmektedir. Kredi arzında yaşanan sıkılaştırmaların esnetilebilmesi için bankaların kredi riskini gereğinden fazla önemsememeleri ve teminat konusunda işletmelere kolaylıklar sağlamaları gerekmektedir.

Çalışma kapsamında konunun tarafları olan firma ve bankalara yönelik getirilecek öneriler şu şekilde ifade edilebilir. Firmaların talep edecekleri kredileri banka çalışanlarından kadın çalışanlara sunmaları kredi taleplerinin olumlu sonuçlanma ihtimalini güçlendirecektir. Aktif büyüklüğü yüksek ve faaliyet süresi kısa olan bankaların kredi riskleri daha az önemsedikleri bu çerçevede firmaların bu özelliklere sahip bankalara kredi talebinde bulunmaları kredilerinin onaylanma ihtimalini yükseltecektir. Son olarak firmaların kredi taleplerini karma sermayeli (yerli-yabancı sermayeli) bankalara yapmaları durumunda taleplerinin olumlu sonuçlanma ihtimalini yükseltmektedir.

Sonuç itibarıyla tüm ekonomik birimlerin temel amaçları kar etmek, gelişmek, büyümek ve nihai olarak toplumsal faydayı oluşturarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktır. Nihai amacı gerçekleştirmenin yolu tüm ekonomik birimlerin etkileşimli bir şekilde hareket etmeleri ve üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleriyle mümkündür. Bu çerçevede bankaların reel ekonomiyi daha esnek

ve istekli bir şekilde finanse etmesi, firmaların da kredi taleplerini bankaların kredi koşul ve standartlarına uygun olarak sunmalarının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Adams-Kane J., Caballero J. and Lim J. (2014) “Foreign Bank Behavior During Financial Crises: Idb”, Working Paper Series No. Idb-Wp-512 July, 35.

Alper, Koray, Kurul D. Mutluer, Kardeşahin, Ramazan ve Atasoy, Hakan (2014) “Arzın Merkezine Seyahat: Bankacılarla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bilgilerle Türk Bankacılık Sektörünün Davranışı”, Tisk Akademi/ II, 130.

Behr, Patrick, Norden, Lars and Noth, Felix (2012) “Financial Constraints of Private Firms and Bank Lending Behavior”, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1713129> (This version: January 31), 31-32.

Field, Andy (2000) “Discovering Statistics using SPSS for Windows” London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage publications.

Kalaycı, Şeref (2016) “SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, Korelasyon Analizleri Bölümü, Asil Yayınları, Ankara, 116.

Karasar, Niyazi (2005) “Bilimsel Araştırma Yöntemi” Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 110-111.

Kleimbaum, D.G vd. (1988) “Applied Regression Analysis and Other Multivariable Methods”, Duxbury Press.

Kwan, Simon H. (2010) “Financial Crisis and Bank Lending Federal Reserve Bank of San Francisco”, Federal Reserve Bank Of San Francisco Working Paper Series May 11(18).

Micco, Alejandro and Panizza, Ugo (2006) “Bank Ownership And Lending Behavior”, Şili Merkez Bankası Çalışma Raporları No: 369, 8-9.

Tomak, Serpil (2013) “Determinants Of Commercial Banks’ Lending Behavior: Evidence From Turkey”, Asian Journal of Empirical Research Year 3 Month August, 933-934.

Tunç, Burcu (2012) “Kredi Hacmini Etkileyen Faktörler: Banka Kredileri Eğilim Anketi Analizi” TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü Ankara, 112-114.

Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Sektör Raporu, Eylül 2016.